MEDICAL

I. N. J.

DISSERTATIO MEDICA

De

DYSPNOEA

Qvam

Sub Præsidio

Viri Prænobilisſimi, Excellentisſimi

atqve Experientisſimi

DN. JOH. BOHNII,

Philoſoph. & Medic. D. Facultatis

Medicæ Aſſeſſoris gravisſimi, ac Anatomiæ &

Chirurgiæ Prof. Publ. longe celeberrimi

DN. Præceptoris ac Promotoris ſui

omni honoris cultu æternum devenerandi.

Publice ventilandam exhibet,

CONRADUS Stiſſer / Brunſv. Saxo.

In auditorio Majori Principum,

horis conſvetis

Die Octobris Anno Chriſti M. DC. LXXXVI.

LIPSIÆ,

Typis ANDREÆ BALLI.

Sereniſsimis atqve Celſisſimis
Principibus ac Dominis,

DNO. RUDOLPHO AUGUSTO,

Dominoqve

ANTONIO ULRICO,

Ducibus Brunſvicenſium atqve Lünæburgenſium potentisſimis,

Dominis atq; Principibus ſuis Clementisſimis, ſacrum.

Sereniſsimi Princi-
pes, clementisſimi
DOMINI,

QVas cernitis, Patriæ Patres, *concinnas parum ſubmiſisſimi ſervi pagellas*, ægrum VOBIS *ſiſtunt, exſpirandi laborantem difficultate. Non leviter erubuit qvidem, è tam alto expoſcere opem faſtigio, petit tamen devotiſſimo animi cultu, nullibi expeditiorem ominatus curatelam. Qvem enim*

qva-

qværit anxie Æſculapium & Peritum Machaona, Vos *PAR ſine pari in* Vobis *ſiſtitis gloriosé. Ut Pſyllæ qvondam* oculis mortem, *ita VOS, VESTRIS* vitam *affertis. Vel intuitus ILLORUM benignior reddet ipſi ſpiritum, vitam, omnia. Hæc cauſa eſt, ut ad pedes VESTROS ſe abjiciat humillimè. Sanitatem qvam exoptat anhelans, nolite invidere. Reſpicite SERENISSIMI, ne extingvatur, ultimos trahens ſpiritus. Virtus redibit in præcordia, modo VOS volueritis, exanimes iſtæ charæ animam habebunt, modo Vos annueritis. Et hoc eſt, qvod millibus exoptat ſuſpiriis, ſe totum VESTRÆ commendans curæ. Qvam cum ſperet perſvaſiſſimus, dum enim anima eſt, ſpes qvoq; eſt, nihil addit niſi qvod qvem habet ſpiritum VOBIS omnem mancipet, manſurus, poſt numero innumera pro VESTRA ſanitate ſuſpiria; dum ſpirat & ſpirabit, VESTER,*

SERENISSIMI PRINCIPES
CELSISIMI DOMINI,

ſubmiſisſimus ſervus,

Conradus Stiſſer.

THES. I.

DE inſpiratione læſa ſeu dyſpnoea hac vice acturi, vocem hanc variè ab Authoribus, i. e. modo generaliter modo ſpecialiter, uſurpari, facile animadvertenti apparet lectori. Ita divinus medicorum Senex paſſim in ſcriptis ſuis agit. *Celſus* V. & qvi cum eo faciunt, difficultatis ſpirandi certã qvandam tantum ſpeciem Dyſpnoeam pronunciant, & aſthmati atqve orthopnoeæ hanc contra diſtingvunt, ut reliqvos terminorum horum confuſiones & differentias mittamus, qvas ex *Bartolet. method. de difficil. reſpirat.* petere licet. Nos hoc loco *Sylvii l. 1. Prax. c. 22. & Bellin. de Morb. Pect.* veſtigia legentes, Dyſpnoeam in genere conſiderabimus, ita ut qvamcunq; inſpirationem læſam denotet, certosqve ſub ſe contineat gradus. Adeoqve *Dyſpnoea nobis nihil aliud erit, qvam ſymptoma actionis imminutæ inſpirationis, dependens aut à pulmonum ac partium pnevmaticarum reliqvarum, aut præter has ab organorum aliorũ, aut aëris pulmones ambientis, vitio.*

THES. 2.

In genere determinando Autores vix concordant, qvatenus eorum alii ad actionem depravatam dyſpnoeam referunt, v. gr. *Sennert in Inſtitut. pariter ac praxi*, qvamvis conſiderata tandem accuratius vocis origine ſponte fateantur iidem. Præter difficultatem & moleſtiam ſpirandi nihil depravati dyſpnoeæ ſubeſſe. Peculiare qvid venditat *Moebius Inſtitut. l. 2. part. 2. c. 24.* in diſpnoea eqvidem inſpirationem turbari ſeu iminui, in aſthmate vero & orthopnoea (qvæ nihilominus à plerisqve illius ſpecies creduntur) augeri ſibi concipit, hincqve denſam & crebram vitia hæc ait, reſpirationem: Verum cum qvid per denſam velit reſpirationem, non appareat, crebritas ſeu freqventia autem diminutæ & qvaſi abbreviatæ inſpirationis effectus ſit; potius cum aliis aſthma æqve ac orthopnoeam inſpirationes non intenſas, ſed deficientes, non auctas, ſed inſufficientes pronunciabimus. Turbatur enim in omni diſpnoea motus thoracis, & pulmonum motus explicatorius, ut tantum aëris qvantum principio vitali perpetuando, neceſſarium, haud admittere vel diſpenſare qveant.

THES. 3.

Differentiam qvod concernit, facimus cum illis, qvi difficultatis ſpirandi tres conſtituunt ſpecies, Anhelationem ſeu dyſpnoeam in ſpecie, Aſthma & Orthopnoeam, qvas forſan gradus tantum diſtinctos meliore jure appellare liceret. Ut nobis anhelatio ſit prior difficultatis hujus gradus, & qvi ſine adeo magna pectoris agitatione contingit: imminuatur magis reſpiratio hincqve crebrior etiam evadat cum majoribus anxietatibus & ſtrangulatus metu in Aſthmate: qvod ſi demun eousq; provehatur, ur non niſi erecto corpore, exporrectaqve cervice tantillum aëris trahere liceat, orthopnoeam Scholarum conſenſu, appellabimus. Sic enim illam declinabimus difficultatem ac contradictionem qvam nonnulli movent, aſthma dicentes dyſpnoeam cum ſibilo & ſtertore contingentem, nihilominus mox modo cum, modo ſine ſtertore aſthma concipientes. Illis v. gr *Sennerto* qvi aſthma & orthopnoeam ſine febre, dyſpnoeam in & extra febrem fieri aſſerunt, promptisſimè aſſurgeremus, niſi ſibilum, qvem ſi non ſemper aliqvando tamen febricitantium dyſpnoeæ combinari, hosq; exporrecto eriam nonnunqvam corpore auram captare experientia evinceret, niſi qve febres anhelantes, aſthmaticæ imo præfocantes *à Sylvio* obſervatæ & experientia ipſius *Sennert. Pr. l. 2. part. 3. c. 2. qvæſt 3. it Carol. Piſonis de Morb. ex Colluv. ſeros. ſect. 3. c. 4.* aliud juberent.

THES. 4.

Sub conceptu ergo dyſpnoeæ has ſpecies conſideraturi, cauſas hujus affectus qvo commodius explicare liceat, de actione inſpiratoria ſ. n. ſe habente hujusqve fiendi modo pauca erunt ſupponenda. Ubi diſcrepantes eqvidem Doctorum deprehendimus ſententias, qvatenus ſuperiorum ſeculorum Scholæ aerem vacui vitandi ſeu fugandi gratia pulmones expanſos ſeu explicatos ſub intrare, vel ab his qvaſi attrahi, docebant: poſtmodum *Carteſius, Svvammerdamius*, aliiqve à thorace dilatato ac diſtento aërem ambientem ob mundi plenitudinem, ad aſperam arteriam huicqve continuas pulmonum cellulas urgeri, ſibi perſvadebant. Donec deniqve *Celeberrimus Boyle* eandem atmoſphæram, poſtqvam pulmonibus molliori-

bus

bus explicandis ſpatium congruum à dilatatō pectore conceſſum eſſet, motu proprio, eoqve partim elaſtico, partim gravitatis, pulmones irruere hosqve replere docuerit. Nos tamen h. l. brevitati ſtudentes, misſis duabus prioribus hypotheſibus, maximè ſuſpectis ac à multis jam dum ſcriptoribus, & inter hos ab *Excell. DN. D. Bohn.* Oecon animal. Progym. V. ſatis ſuperq; refutatis, tertiam, utpote veritati magis conſentaneam amplectimur, hincqve pulmones in inſpiratione merè pasſive ſe habere aſſerimus i. e. aerem ad hos per aſperam arteriam ratione elaſticitatis & ponderis innati penetrare, dum latera thoracis (qvæ pulmonum ditaioni hactenus obſtaculo erant) à muſculis ſuis removentur & hujus ſpatium ampliatur, horum compagem cavernoſam irruere hujusqve veſiculas dilatare & ita actionem inſpiratoriam præſtare. Ex qvibus præmisſis ſicut ad inſpirationem edendam ipſos pulmones, thoracem cum muſculis & aërem in ſtatu naturali concurrere obſervamus; ita in inſpiratione læſa organa dicta cum viis per qvas, & aëre accuſanda eſſe inferimus.

Thes. 5.

Primum itaqve cauſarum proximarum generis conſtituit thorax cum muſculis, qvi qvales ſint, ex anatomicis nunc ſupponimus; Ita tamen ut modo per ſe ac immediatè, modo per conſenſum ac intervenientibus demum aliis partibus hæc afficiantur. Per ſe laborat thorax hincqve inſpirationem turbat (1) ſi hujus compages oſſea vitioſa qvadam conformatione laboret, ſive ab ortu, ſive poſtmodum a fracturis, luxationibus, ſimilibusq; læſionibus contracta, Ita freqvens ſatis, abſtruſa tamen, monente *Boneto Sepulchret. Anat. l. 2. ſect. 1. obſ. 116.* dyſpnoeæ cauſa eſt coſtarum cartilaginum depresſio, qvalem poſt varias ſuſpiciones veram & unicam fuiſſe dexteritas, cujusdam medicaſtræ in diverſis ſubjectis evicit, earundem cartilaginum reſtitutione ſeu repoſitione inſpirationis obicem tollens. Pariter natura æqve ac caſu gibboſos, utpote qvorum thorax commodè diſtendi neqvit, anhelationibus ac aſthmate perpetuo laborare, & ſine alarum erectione vix unqvam reſpirare, autopſia docet; Qvo etiam ſpectat illa ſpinæ dorſi contorſio, à qva dyſpnoeam,

Hildan

Hildan. Cent. 6. obſ. 24. annotavit, item cartilaginum coſtarum nimia & ad oſſeam rigiditatem usqve induratio à ſenio, aliis citius aliis tardius contingens, & ſic non aſthma, anhelationem tamen excitans. (2) Si pleuræ aut mediaſtini dilatatio ab inflammatione aut apoſthemate inhibeatur: unde pleuriticis v. gr. dyſpnoea perpetuum eſt ſymptoma, & orthopnoeam ex inflammato mediaſtino *Panarollus Pentecoſt. 2. obſerv. 10.* conſignavit. Cujus etiam generis eſt adeps copioſior, easdem membranas premens, unde reſpirationem læſam *Binninger Cent. 2. obſerv. 34.* teſtatur. (3.) Idem etiam metuendum à pericardio ſi hydrope laboret, aut pure repleatur, cujus exempla, *Hildanus Cent. 2. obſ. 27. & act. Haffn. 1671. & 1672. obſ. 99.* ſiſtunt: qvatenus ab ejus turgescentia pulmonum diſtenſio non tantum inhibetur, ſed ſangvinis qvoqve per eosd. motus à pulſu cordis turbato vitiatur. (4.) Si ejusdem cavitas ſangvine, à ruptura, aut vulnere, ſero, in hydrope, aut pure in empyemate repleatur qvalia exempla *Rondelet. Method. Cur. l. 2. c. 24. Bartolet. de difficult. reſpirat part. 3. l. 4. c. 3. C. Piſo de morb. ex Colluv. Seros ſect. 3. c. 7. & 8.* aliiqve recenſent: unde pariter ſpatium pulmonibus explicandis denegatur, dilatato qvamvis ſufficienter thoracis ambitu. Referri huc meretur mediaſtinum ſero ſangvineo turgidum, ſpatium pectoris notabile replens, hinc Pulmonum dilatationem ad orthopnoeam usqve inhibens, de qvo *Riverius Cent. 1. obſ. 60.* videatur. Imo (5.) cor ipſum inſpirationi interdum obſtaculo eſt, non tantum qvatenꝰ hujus vitia conformationis, circulationem ſangvinis per pulmones turbant, de qvibus in ſeqventibus dicetur, ſed inprimis ratione magnitudinis nimiæ, qva expanſionem pulmonum ſufficientem inhibet: qvale erat, qvod caput majuſculum æqvabat, in ſubjecto aſthmatico obſervante *Ballon Epidem. & Ephem. l. 2. p. 144.* qvodqve adipe copioſiore. cum dyſpnoea obvolutum *Miſcell. curioſ. 1672. obſ. 87.* monſtrant. Simile qvid agunt (6) abdominis contenta ſcil. aqva aſciticorum, viſcerumqve abdominis, diaphragmati imprimis contiguorum intumeſcentiæ: v. gr. omentum pingvius, Scirrhi meſenterii &c. qvales *Rhod. l. 2. obſ. 24. Carol. Piſo l. a. ſect. 3. c. 4. & Bartolet. l. a. l. 4. c. 24.* annotarunt, diaphragma ſurſum & intra thoracem cogentes,

tes, ejusve explicationem ſufflaminantes, per conſeqvens pectus abbreviantes. Hinc aſciticos anhelare, orthopnoeam pati & in perpetuo fere ſuffocationis periculo verſari, qvid freqventius? Ventriculus præter modum alimentis infarctus aut per cruditates inflatus, moleſtam reddit inſpirationem, decumbentibus ac dormientibus omnimodè fere denegat, & qvidem ſub ſpecie ſpectri ſimilisve molis pectus comprimentis in ephialte, ob phantaſiæ ſomniantis depravatam inſimul actionem. De inteſtinorum vero intumeſcentia enormiore reſpirationem difficilem reddente Vid. *Rhod. l. 4. obſ. 26.* Pariter gravidas ultimis menſibus ut plurimum premit ſpirandi difficultas, ob molem nempe fœtus atqve uteri, eo usq; grandeſcentem, qvæ depresſioni diaphragmatis & elongationi pectoris impedimento ſit: cujus etiam generis videtur dyſpnoea mox à partu lethalis ab utero præter modum tumido & ſpiritalia organa comprimente, qvalis *Bonet. Sepulchret. l. 2. Sect. 1. obſ. 139.* meminit; imo deniqve his contentis abdominis accenſendus ſaccus ille membraneus aqva turgidus, vertebris lumborum ſuperioribus annatus, qvem difficultatis ſpirandi lethalis occaſionem fuiſſe *Kerkring. Spicileg. anat. obſ. 59.* deprehendit.

THES. 6.

Muſculi thoracis inſpirationem lædunt (1) ſi morbo qvodam organico, v. gr. tumore, vulnere, aut paralyſi laborent: (2) ſi pingvedine nimia ſtipentur, qvatenus hæc interſtitiis illorum intertexta motum eorum turbat, eos tendendo ac conprimendo. Imprimis vero ex his diaphragma ſi paralyſi afficiatur, v. gr in apoplexia fortisſima, vulneretur, exulceretur, inflammetur, aut qvodvis aliud tumoris genus ſuſtineat: qvatenus ſteatomata diaphragmati annata ponderis moleſti ac difficilis reſpirationis causâ extiterunt, perhibente *Vesling. Syntagm. anat. c. 9.* Pertinet huc diaphragmatis ejusdem vehementior concusſio ab ictu graviore, qvo inſpirationis conatus nonnunqvam enormiter, imo interdum ad ſuffocationem usqve intercipitur. Singularis phænomeni hujus obſervati teſtis eſt *Excellentisſ. atqve Experient. DN. D. Præſes,* in juvene à jactu lapidis in regione epigaſtricâ, repente concidente atqve emortuo: in cujus cadavere

 juſſu

juſſu Magiſtratus hujus urbis aperto nihil p. n. aut violenti, præter ſugillationem exilem diaphragmatis, ſub loco percuſſo videre licuit.

THES. 7.

Ipſi vero pulmones dyſpnoeæ Autores exiſtunt, ſi horum veſiculæ aut bronchia arctentur, & qvidem modo à rebus fluidioribus, modo ſolidioribus: iisqve pariter obſtruentibus æqve ac comprimentibus. Inter fluida pulmonum cavernoſam & fiſtuloſam ſubſtantiam arctantia freqventior eſt mucus viſcidior, *ut ex Hildan. cent. 1. obſ. 11. River. cent. 2. obſ. 77. Hercul. Saxon. Prælect. Pract. part. 1. c. 26. & Panth. l. 2. c. 4. & Holler Prax. l. 1. c. 25. in Schol. videre eſt*: qvem ut plurimum à deficiente ac depravata pulmonum nutritione prodire, hancqve modo frigoris modo fumorum metallicorum pediſſeqvam eſſe *Helmont. de Aſthmat. & Tuſſ.* auguratur: qvibus cauſis digeſtionem pulmonum turbantibus accedit, ſi ex vitio lymphæ aſperæ arteriæ bronchia excorientur, hincqve alimentum eorum tranſudans viſciditatem extraordinariam induat. Qvamvis interdum aut à tota maſſa ſangvinea aut ex membris his l. illis, mucoſa ejusmodi recrementa, deponi veroſimile fit: qvatenus v. gr. hæmorrhoides & menſtrua ſuppreſſa hinc ad pulmones reſtagnantia, item ulcera partium extremarum intempeſtive evaleſcentia, qvo etiam intempeſtivus ſcabiei receſſus aut repulſus ſpectat ſpirandi difficultatem extempore & ad ſuffocationem usqve inducens, qvoqve difficultatem ſpirandi pariunt. Qvorum intuitu hujus loci eſt ſeroſa orthopnoea ac non niſi ultra triginta ſex libris urinæ emisſis, ſoluta, cujus *Rhod. cent. 2. obſ. 27. meminit*: item aſthma cacheĉticorum & qvibus hydrops imminet, qvos mox ſuſpirioſè inſpirare epperientia edocet, anteqvam vel thorax vel abdomen colluvie illa ſeroſa repleatur. Imo ipſa ſangvinis per pulmones circulatio tam rapidior qvam tardior inſpirationem plus minus turbat, qvatenus ille in ſuo per pulmones trajectu horum vaſa & compagem eousqve replet, ut pro ſufficiente aëris admisſione minus pateant, nihilominus ob ſummam inſpirationis neceſſitatem attentetur. Occaſionis horum motuum inæqvalium ac inordinatorum variæ ſunt, v. gr. plethora & ſan-

gvinis

gvinis rareſcentia, unde etiam augurante *Willis.Pharm.Rat. part. 2.ſect.1. c. 12.* fit, qvod aſthmatici & orthopnoici lectum ingredientes pejus ſe habeant, & tantum non ſuffocentur: item ſpisſitudo nimia; qvemadmodum in paroxyſmis febrilibus, motibus animi & corporis impetuoſioribus pleuritide peripnevmonia it. cachexia l. ideo qvoq; difficultatem ſpirandi experimur. Imo ideò fit, ut polypus cordis hujusq; vaſorum ſimiliaq; horum vitia organica, motum ſangvinis per pulmones turbantia, dyspnoeæ, freqventiores autores exiſtant. Polyporum ejusmodi exempla plus qvam freqventiſſima ſunt, videriqve poſſunt penes *Willis. contra Highmorum p. 14. Pharm. Rat. part. 2. ſect. 1. c. 2. River. cent. 1. obſ. 82. Bartholin. Cent. 2. epiſt. 86. & Malpigh. de polypo:* qvibus etiam accenſenda caruncula in ſuffocati vena cava à *Bartholin. l. a. epiſt. 66.* reperta, item ſi eorundem vaſorum pnevmonico-cardiacorum canales per obrigescentiam oſſeam conniveant, hinc ſangvini liberiorem tranſitum denegent, cujus phænomeni exempla *Willis l. a.* ſuggerit, qvo etiam ſpectat illa cartilago, venam pulmonalem occludens, qvalem *Majoro de pulſu Cord.* annotavit. Contingit interdum ſangvinem planè extravaſari, huncqve cum purulenta materiâ pulmonum cavernas infarcire v. gr. à vulnere, rupturâ, ulcere &c. adeoqve aërem excludendo inſpirationem morari, ac tandem ſi ejus expuitio ceſſet, planè ſuffocare. Præterea huc referre decet ſangvinem, pus ac ſerum, ad pectoris cavum ex qvacunq; cauſa profuſâ, pulmones comprimentia & aeris ab extra irruentis potentiæ ſuperiora fluida. Item pus in vomica aut abſceſſu pulmonum congeſtum, horumvè hydrops, comprimendo pariter pulmonum veſiculas morbificæ cauſæ munus ſubeunt.

Thes. 8.

Aſt ſolidiora corpora, qvæ pulmonum explicationi reſiſtunt, hinc ſpiritum cum difficultate trahere jubent, freqventius ſunt varia tumorum genera illis innata, præter peripnevmoniam nimirum ſteatomata & corpora glanduloſa ac ſcirrhoſa, ſubſtantiæ eorum impacta, à qvibus dyſpnoeam teſtatur *Columbus de re anat. l. 15. & Bonet ex relatione Geigeri l. a. l. 2. ſect. 1. obſ. 32.* it. illa Dura & Scirrhoſa tubercula, qvalia ſpiritûs liberiori ingreſſui offeciſſe

Carol. Piſo l. a. Sect. 3. c. 4. Hildan: Cent. 2. obſ. 29. & Miſcell. Curioſ. ibid. obſ. 44. referunt; qvale qvid promptius concipere licet, ſi tota pulmonum ſubſtantia flexibilitatem & mollitiem naturalem in hydropicis, enpyematicis ac phthiſicis depoſuerit, & vel cum carnoſa atqve corrugata, inſtar pulmones cocti, vel cum gypſea, tartarea, ſebacea, cartilaginea, & lapidea commutarit, qvorum exempla *Sylvius Prax. l. 1. c. 22. Holler. obſ. 16. & Columb. l. a. annotarunt*; hisqve accenſere licebit, illud Suſpirium à ſiccitate pulmonum, qvalis *Pet. Sal. Diverſ. in Altomar. c. 48. & Rhod. cent. 2. obſ. 21.* meminerunt. Pariter eorum dilatationi obeſſe nimiam molem non infimæ claſſis autores autumant, & avtopſia confirmare ſatagunt v. gr. *Salmuth. cent. 1. obſ. 22. & Bone. l. a. l. 2. ſ. 1. obſ. 57. & 58.*: ſed pollicem his premit *Sylv. Prax. l. 1. c. 24.* dicens: *vix puto nec niſi rariſſimè augeri, ſi propriè loqvamur pulmonum nutritionem qvamdiu permanet ipſorum laudabile*; & probabilius videtur vel ab humorum colluvie, vel flatulentiâ, qvalem *Graaf de Succo Pancreat. c. 9. ac Rhod. cent. 2. obſ. 22.* referunt, vel depravata nutritione, de qva modo dictum, Illud augmentum pulmonum dependere. Solutioni pulmonum continui ſeu vulneribus ac ulceribus eorum, inter cauſas dyspnœæ aſſignanda foret peculiaris claſſis, niſi hanc mox comitaretur vel ſangvinis profuſio, vel puris collectio, vel texturæ & modi ſubſtantiæ immutatio, de qvibus cunctis ſuperius jam dum egimus. Calculorum proventu qvemadmodum cunctæ ferè corporis partes, ſatis moleſto gaudent, ſic horum pondus cum reſpirationis moleſtia experiuntur qvoqve pulmones, qvales in qvatuor miſeris aſthmate extinctis vidit *Plater. obſ. l. 1. p. 168.* Calculos friabiles & caſeo perveteri ſimiles teſtatur *Salmuth. Cent. 1. obſ. 7. it. Hildan. cent. 6. obſ. 22. Fontan. in Epit. Veſal. p. 25. & Maurocordat. de Uſu pulmon. p. 88. Kerkring Spicileg. anat. obſ. 27. C. Piſo l. a. p. 203. & Act. Haffn. Volum. l. 1. c. 109.* Qvibus accenſendus ſiniſter pulmo, qvem integrum ex pumice lapidescentem producit *Helmont. aſthm. & Tuſs. §. 42. & 43.* Deniqve vero etiam hujus loci ſunt oſſa intra pulmonum compagem reperta & ſpiritus tractionem interpellentia: qvalia *Columbi l. a.* ſuggerit avtopſia.

Thes. 9.

Pariter ab extra nonnunqvam heterogeneitates ejusmodi ſolidiores, aut certò earum materiam proximam, pulmonibus illatas, anguſtiarum harum cauſa exiſtere, ſingulares illæ, qvas *Diemerbr. anat.* l. 2. c. 13. refert, hiſtoriæ aſſerunt, de lapicidis aſthmate defunctis, in qvorum pulmonum multum adeo pulveris lapidum, inſpiratione cum aere attractum, atqve veſiculas horum eousqve infarciens, deprehenſum fuit, ita ut in diſſectione pulmonum induratorum culter qvaſi per arenæ acervum aut per aliqvod corpus arenoſum ſibi ſcindere videretur idem Anatomicus. Qvod qvidem vel ideo minus admirationem meretur, qvatenus idem ſubdit, tam ſubtilem pulverem ex lapidibus, qvi inciduntur, evolare, qvi poros veſicæ bubulæ inflatæ & ſiccæ in officina ejusmodi operariorum pendentis, penetret, ita ut circa finem anni, manipulus ad minimum hujus alcohol arenoſi extra veſicam Protrahatur, eſſeqve hoc illud qvod lapicidas, qvi ſibi ab eo non ſatis prudenter cavent, præmaturâ morte perimat. Simile huic eſt phœnomenon ab eodem *Diemerbroc.* allegatum in alio qvodam tandem aſthmate extincto, cujus, plumis illis, qvibus ſtragula & culcitræ infarciuntur purgandis atq; à ſordibus eventilandis vacantis, cadaver, pulmonum veſiculas à tennioribus plumarum ramentis atq; ſordibus penitus infarctas monſtrabat. Ejuſdem generis eſt, qvod apud *Helmont. Tr. aſthm. & Tuſſ.* §. *24.* legimus exemplum monachi cujuſdam, qvi in diruendis ædibus aliqvando occupatus, pulvere horum tantum ſuos gravarat pulmones, ut, qvoties locus aliqvis verrebatur aut qvavis occaſione pulvis concitabatur, mox præfocatus & anhelitu præcluſus concidebat. Verum fidem fere omnem ſuperat, qvod *Sennert. de Conſens. & Diſſens. c. 9.* ex relatione Medici cujuſdam Freibergenſis perhibet, in diverſis foſſoribus metallicorum cadaverum diſſectorum pulmonibus ea ipſa metalla concreta, qvibus effodiendis vivi allaborarant, reperta fuiſſe.

Thes. 10.

Deniqve communiter huc refertur pulmonum ordinariè in pectore liberè propendentium, cum pleura & coſtis connexio ſ.

conglutinatio, qvam inſpirationi anheloſæ occaſioni exiſtere, ex e vaſthmaticorum diſectorum avtopſia, coincere ſtudent infiniti autores v. gr. *Maſſa*, *Riolanus*, *Bartholinus.* Qvoniam nihilominus eadem avtopſia v. gr. *Plempii fund. Med. p. 133. Tulpii l. 2. obſ. 13. Kerkringii obſ. 72. & Diemerbr. l. a.* in cadaveribus quoq; illorum qvi in vita de nulla reſpirationis moleſtia conqveſti fuerunt, talis connexio freqventiſſimè deprehenditur, & ſuperiore anno in furum qvodam neqviſſimo, ad curſus ſimilesqve corporis motus, ſuo vitæ generi conformes, maximè diſpoſito, & in qvo nihil unqvam difficultatis ſpirandi obſervarant, qvi illius notitiam habebant, *ab Excell. DN. D. Bohn* publicè diſecto, epar & lienem non tantum, tota ſuâ parte gibboſa, diaphragmati, ſed pulmones etiam toto maximè ſui ambitu pleuræ ac diaphragmati (qvod de ſimili furum capitaneo *Diemerbr.* teſtatur) arctiſſimè adhæreſcere vidimus: aſſertum illud celeberrimorum alias anatomicorum aut planè iniqvum, aut limitandum erit, dum forſan alia, & qvidem latens, interdum pulmonum diſpoſitio dyspnœam in ejusmodi hominibus patrat, qvam imprudenter agglutinationi illi in acceptis referunt.

THES. II.

Qvibus ita ſe habentibus pro diverſa cauſæ morbificæ natura hujusqve diverſo ſitu cum Helmontio dyspnœam ſ. aſthma dividimus in humidum & ſiccum: *Humidum* ſeu non ſpasmodicum dicentes, qvod à materia vitioſa ſenſibili magis dependet, ſive hæc fluidior fuerit, ſcl. humores ſeroſi, ſangvis congrumatus &c. ſive ſolidior exiſtat, ſcl. tubercula, lapilli, Scirrhi &c. à qvibus qvod emergit aſthma Helmontius inter humidum & ſiccum ambigens & rarioris obſervationis pronunciat. *Siccum* vero illud vocabimus qvod veteribus, quorum veſtigia *Sylvius* qvoqve adhuc legit, flatuoſum ſeu vaporoſum audibat, & à flatibus atq; vaporibus ex abdominis viſceribus elevatis derivabant; *Williſius* convulſivum appellat: qvod non à materiâ ſenſibili immediatè, ſed à ſpasmis partium pnevmonicarum cujuscunq; generis exoritur, cujus intuitu aſthma non adeò abſurdè *Helmontio* caducus pulmonum âſſeritur; ejusqve exempla plura ab autoribus ſuppeditantur v. gr. à *Platero obſervat. p. 168, 172, 183. Schenck. obſ. p.*

234. &

234. & *Willis. de Morb. Convulſiv. c. 12. & Pharm. Rat. loco aliqvoties allegato.*

Thes. 12.

Aſthma utrumqve ratione ſedis materiæ morbificæ diſtingvere conveniet in *pnevmonicum* ſeu pulmonare & *gaſtricum* : ita ut *pnevmonicum* ſit, ſi bronchia & veſiculæ pulmonum à re qvadam intra thoracem exiſtente vel hos immediatè contingente i. e. obſtruente aut comprimente, eousqve arctentur, ut aërem ſufficienter haud admittant, ſeu ab hoc explicentur, ſi ſpaſmorum primi inſtinctus in ipſis pulmonum & tracheæ fibris motricibus ac laryngis & pectoris muſculis reſideant. *Gaſtricum* vero cujus cauſæ anguſtantes in ventre inferiore exiſtunt, ſive comprimendo, ſive per conſenſum nervorum communicantium, agant. Cunctarum harum claſſium hiſtorias hactenus vidimus, ratione tamen gaſtrici adhuc monendum non ſpaſmodicum ſeu humorale nobis dici, qvando vel aſciticorum aqva ſimileqve abdominis fluidum p. n. l. ventriculus reliqvaqve hujus viſcera, de qvibus *thes. 5.* dictũ humore, flatu, ſcirrho, foetu &c. tumida, diaphragmatis motum inſpiratorium turbant : qvod nihilominus freqventius vitio primarum viarum contingit, ita qvidem ut *Scholtzius Conſil. 29.* non Inepte aſſerat, aſtmaticos à paſtu pejus ſe habere, & ab *Aretæo* inter ſigna aſthmatis imminentis, flatus præcordiorum atqve eructationes, ſine causâ evidente obſervabiles, referantur, ut taceamus humoribus vitioſis ac alimentis crudioribus rejectis, & ab uſu vomitoriorum, illius non tantum paroxiſmos compeſci, ſed cauſam qvoqve tolli. *Gaſtricum* vero *ſpasmodicum* appellamus, qvod à partium extra thoracem ſitarum convulſionibus primordia ſumit, continuatis usqve ad organa pnevmatica v. gr. in hyſtericis per communicationem, qvæ nervos uteri atqve Pnevmonicos intercedit, it. in hypochondriacis, qvos ſine enormiore flatulentiâ in dyſpnoeas abripi & qvidem non rarò cum externarum qvoqve partium convulſionibus, qvoditiana monſtrat praxis. Econtra *Spaſmodicum pnevmonicum* putamus, ubi muſculi laryngis & reſpiratorii per ſe convelluntur, aut à principio nervorum ſuos inſtinctus ſpaſmodicos recipiunt, qvalis exempla, *Willisius* tam ex obſervatione *Needhami*,

mi, qvam propria recenſet, videturqve huc qvadrare, qvod *Thonnerus obſerv. p. 94.* de virgine refert, qvæ cum ingenti faucium conſtrictione & reſpiratione intercepta convulſiones patiebatur.

Thes. 13.

Qvod vias ſpectat, aërem alias transmittentes, harum anguſtiæ ſi majores aut omnimodæ, qvemadmodum plane ſuffocant, ita ſi minores inſpirationem plus minus tantum turbant, ſuntq; imprimis qvæ laryngem atqve thrachoeam obſtruunt & conſtipant, v. gr. ſangvis pus ad canalem hunc profuſa, it. pilula major ac granum uvæ acerbæ laryngi impacta à *M. Donat l. 3. Hiſt. med. mirab. c. 7.* annotata, & putaminis nucis avellanæ fragmentum, cujus *Tulp. l. 2. obſ. 7.* meminit. His combinanda qvæ comprimendo & conſtringendo idem præſtant, ſcil. muſculorum laryngis & tunicæ fibroſæ trachoeæ convulſio, qvalem à pilo ad aſperam arteriam incaute demiſſo contigiſſe & dyſpnoeam, qvam *Fontan. in veſal. Epiſt. c. 1.* conſignavit, excitaſſe, probabile eſt. Item boli majores ſimiliaq; v. gr. deglutita & in œſophago pertinacius hærentia, hincq; aſperæ aſteriæ poſteriorem & mollem parietem comprimentia; qvibus pariter annumeranda thymi glandulæ ab humoribus excrementitiis intumeſcentia, qvalem *Sim. Paul. Digreſſ. de Febr. malign.* teſtatur, & anevriſma Aortæ ab *Heurnio obſ. 27.* viſum, trachœam comprimentia, una cum lapillis aſperæ arteriæ, bronchiis & trunco inſidentibus, qvos *Kerkring l. a. obſ. 27.* obſervavit.

Thes. 14.

Tandem ſicut aërem pondere & elaſticitate ſua pulmones ingruere, ſatis ſuperq; & ex ſuppoſitis conſtat, adeoq; ſingularem ac determinatam hic ad omnium atq; ſingularum ſpirantium organa pnevmatica habet, dum eorum alia in craſſiore, alia in tenniore, commodius degant: ita facili negotio compareat, nos, qvi moderatè tenui aëre delectamur, à ſpisſiore æqve ac ſubtiliore lædi, & in utroq; horum minus libere reſpirare. Aerem denſiorem inſpirationi incommodare, balneis laconicis locisq; fuliginoſis incluſi aut ſub tempeſtate pluvioſa, experimur: idq; non tantum qvod motui ſangvinis vitali inteſtino, tanqvam inſpirationis termino, perpetuando ſit ineptus;

ptus; ſed qvatenus renitentiâ ſuâ, qvam per gravitatem ejusmodi minus congruam posſidet, diſtenſioni laterum thoracis renitatur, adeoq; inſpirationis etiam inchoamento & primordio moleſtiam creet. Contra rariorem ſeu tenuiorem qvoqve, utpote virtute expanſiva & pondere maximè deſtitutum, inſpirationi & corpori noſtro minus proportionatum exiſtere, inviti etiam, in loco ac tempore fervidiore, & cujus aër omnibus vaporibus exhauſtus, concedere cogimur, annotavitq; *Acoſta* qvi cum ſociis ſuis per montium peruvianorum altiſſima juga ſine ſpongiis madidis ori applicatis iter facere non potuit, ſubtiliore nimirum illo aëre, dum aliqvid humiditatis ex ſpongiis, qvas tranſibat, imbibebat, demum correcto & aliqvantulum inſpiſſato. Confirmant idem animalia anthliæ *Boylianæ* incluſa, qvæ ſubſtantia aëris craſſiore evocata ac tenuiore ſaltem relicta intumeſcunt, vitamq; cum morte commutant qvoniam atmoſphæra hæc aëri eorum minus æqvilibrans exiſtit, adeoqve intrinſecus concluſa ſubſtantia aërea immoderatius rareſcit, ita qvidem ut diſſecta ſangvinem ſpumescentem eorum vaſa & receptacula ſangvinea promant. Simile, ſcilicet his animalibus obtingere videtur, eodemqve mortis genere eadem pereunt, ac qvorum extra machinam illam conſtitutorum venis, aliqvid aëris inſpiratur, mox inde cum convulſionibus corporisq; inflatione pereunria, qvale experimentum ad manuductionem *Experient. DN. Præſidis* aliqvoties imitari & obſervare licuit: nempe moriuntur hæc ab elaſticitate ſangvinis majore, qvam à particulis aëreis tubulo immiſſis, ſuscipit. Qvod ſi tamen animalia eidem includantur machinæ, qvæ ſimul aliqvid aqvæ aut ſucculenti corporis contineat; extracto qvamvis aëre non adeo tamen celeriter exſpirant, qvatenus vaporoſæ illæ ſubſtantiæ crasſioribus illius ramentis ſuccenturiantur, ut pariter ab *eodem* obſervatum novimus.

THES. 15.

Diagnoſi in hoc affectu minus opus eſt, cum ſine ægrorum etiam querimonia inſpirandi difficultas facile pateat; Qvia nihilominus cauſarum maxima habenda eſt ratio, non tantum pro prognoſtico concinnius formando, qvam cura methodicè tractanda: harum dignotio potiſſimum exigitur. Dyspnoea ergo ab humore intra pulmones & ad bronchia horum depoſito ſe prodit, ſi cum ſtertore

ac tuſſi contingat, illiusqve expectoratione ſedentur ejus paroxysmi: qvæ verò extra ramos trachœæ in pulmonum penitiore ſubſtantia colligitur humiditas vitioſa, vix aliqvid ſtertoris, plus vero tusſis, ſiccæ tamen, habet, ejusq; paroxysmi imminuuntur ac terminantur, ſi vel expectorando, vel alia qvavis ratione fluidum illud eliminetur. Hoc tamen peculiare ſibi vendicat, dyspnoea humoralis, aliundè recipiens materiam, qvod minus continua ſit, & per intervalla tantum affligat, dum è contra qvæ à pulmonum proprio vitio, conſtans magis obſervatur; qvamvis etiam pro rerum non naturalium diverſo ſtatu & uſu variè exacerbetur: imo de ſangvinis aut ſeri abundantia aliunde etiam conſtare poteſt. Qvæ à pleuritide, peripnevmonia ſimiliqve inflammatione, difficultas ſpirandi, ex morborum horum ſignis diagnoſcitur, uti & qvæ à thoracis conformatione vitioſa hujusqve oſſium luxatione &c. Muſculorum illius, vitia pariter evidentia ſunt, aſt qvæ à tuberculo, Scirrho, incraſſatione atqve induratione pulmonum anguſtiæ, in hoc eqvidem conveniunt, ut paulatim incipiant, acreſcat vero qvotidie anhelatio, ſine ſtertore tamen & utplurimum cum tale ac gravitationis ſenſu, ſpecialius tamen & accuratius easdem dirimere vix licet; cum qvæ ab humore pulmones opplente, ſubitaneo magis impetu invadat atq; augeatur. Nec cordis moles major, pingvedo copioſior, hydrocardia, thymi intumeſcentia, pulmonum magnitudo nimia, cum pleura cohæſio ſimilesq; morbi confirmationis & partium interiorum vitia evidentia ſunt, niſi ex negatione aliarum cauſarum hæc augurari conveniat, qvod de viſcerum abdominis intumeſcentiis minus freqventibus pariter monendum. Vulnera, rupturas, & ulcera pulmonum ex excretis probabiliter ſatis judicamus, empyema vero & hydropem pectoris ex ſuis ſignis abſtruſis qvoq; maximè interdum. Qvæ ex laryngis & aſperæ arteriæ obſtructione ac compresſione dyſpnoea, ſi comprimentia atq; obſtruentia fuerint, evidentia v. gr. improvide deglutita, aliis ſignis haud indiget, nec qvæ ab inflammatione ejusdem, qvæ autem à tumoribus latentibus, vix ſuſpicioni concedit locum, niſi tenſionis aut ponderis ſenſus hanc ſuffulciat. Qvæ ab aſcite, ventriculi atq; inteſtinorum cruditatibus ac inflatione, moleſtia ſpirandi flatulentiarum cauſas habet, Symptomata alia ſibi comites adſciſcit, flatibusqve ac cruditatibus eliminatis ſolvitur. Spasmodicum

aſthma

aſthma humorali minus continuum eſt, ac utplurimum aliorum organorum imo externorum, qvoqve convulſionibus ſe prodit: atqve hoc qvidem eo certius ſupponere poſſumus, ſi nulla cauſarum humoralium præſto fuerit, nulla excretione manifeſta ſolvatur, ex improviſo & cum impetu mox invadat, & ſine ullis mali reliqviis, ſi virium imbecillitatem excipias, diſpareat, imo utplurimum aliarum qvoqve partium convulſiones l. antecedaneas, l. comites l. pedisſeqvas, habeat. Atqve hos qvidem ſpasmos à principio nervorum emanare evincunt cephalalgia, vertigines, ſimiliaqve generis nervoſi ſymptomata, pariter dyſpnoeæ aut prodromi aut ipſi juncta aut ſupervenientia; imo miſeri hi orthopnoici utplurimum ſunt: à plexibus vero abdominis emanare, tenſiones hypochondriorum, borborygmi ſimiliaqve ſymptomata declarant. Si faucium muſculi primario afficiantur, hæ qvaſi laqveo caſtringi videntur: Sin diaphragma hujusqve proceſſus, cingulum hypochondria & coſtas conſtringens ſibi concipiunt ægri: Sin muſculi thoracis reliqvi, ſimilem conſtrictionem & qvaſi oppresſionem patiuntur iidem. Sin deniq; ipſi pulmones horumqve plexux nervei, cordis palpitatio utplurimum jungitur, illiqve modum ingruendi & officiendi vix explicare poſſunt. Qvibus omnibus abſentibus, aere vero minus proportionato, hujus diſpoſitionem ſolitariè accuſare convenit, potiſſimum ſi ad atmoſphœræ mutationem ceſſent ſymptomata illa præfocatoria: qvamvis in ſtatu qvoqve morboſo aëris diverſa conditio dyspnoeam modo intendat, modo mitiget.

THES. 16.

Prognoſin qvod concernit, I. eo ipſo dum ſenibus affectus hic familiaris ab *Hipp. Sect. 3. aphor. 31.* proclamatur, dyspnoeam utplurimum curatu difficilem augurari decet, ſi ſcl. non ab aëris ambientis diſproportione, pleuritide, flatuoſitatibus ventriculi, ſimilibusqve brevioris durationis, aut facilioris ſolutionis fuerit. In qvo ſenſu aſthma ſeu dyspnoea recte dicitur afflectus chronicus, inveteratus freqventius in hydropem, cahexiam aut affectus ſoporoſos degenerans: qvod ſi tamen pleuritis aut peripnevmonia ejusmodi anheloſos corripiat, lethale ipſis hoc evadit malum. Variat etiam ſanationis difficultas ratione ætatum, dum infantes, dyspnoea affecti, niſi hæc maturè evaneſcat, utplurimum ſuffocantur, in ſenibus eadem non niſi morte ſolvitur, juvenes vero ab eodem malo freqventius liberantur.

tur.

tur. Pariter qvod aſthma comitem habet tuſſim, ſi hæc ſine manifeſta excretione, ac manente ſeu increſcente dyſpnoea ceſſet, periculoſum maxime eſt: qvod periculum intenditur, in his qvorum vires fracti ac pulſus inæqvalis & intermittens cum lipothymiis evadit, ſpirandi enim terminum ultimum portendit. Dyſpnoea ex partium inferioris ventris conſenſu convulſiva, moleſta qvidem, raro tamen per ſe lethalis eſt: qvæ vero originem à principio nervorum poſcit aut à plexuum pnevmonicorum immediata irritatione dependet, ancipitis eſt eventus & epileptici qvid arguit. De cœtero pro cauſarum reliqvarum diverſa pertinacia modo difficilioris modo facilioris curationis eadem obſervatur, qvatenus qvi ab humore facilius cedit, qvam qvæ à calculo aut tumore Scirrhoſo &c.

THES. 17.

Therapiam ex ſcriptoribus practicis licet petere duplicem, curatoriam nempe, ſeu qvæ ipſius ſymptomatis ſive continuo ſ. per paroxyſmos affligentis rationem habet; & præſervatoriam qvæ cauſas removet & recidivas declinat. Neqve tamen curatoriâ therapiâ in Dyſpneoa ſemper opus eſt, ſi ſcilicet morbus fuerit ſecundarius & v. gr. à pleuritide, phthiſi, hypochondriaca pasſione aut ventriculi cruditate dependeat, qvatenus morbo primario ſublato, eadem ſponte evaneſcit: fruſtranea imo eſt omnis curatio niſi cauſis his & morbis primariis ſublatis.

THES. 18.

Initium itaq; faciamus à therapia præſervatoria & qvidem primo diſpnoeæ haud convulſivæ, qvæ in cauſæ tam continentis ſeu conjunctæ, qvam antecedentis, ſublatione eſt occupata, utramq; alterando & evacuando, qvamvis ut ex prognoſi repetimus, omnis nec alterabilis ſit, nec ſe educi patiatur, v. gr. calculi, Scirrhi, &c. Qvæ ergo à muco ſeu humore viſcido circa pulmones congeſto, incidentium præprimis uſum poſtulat, cujus generis ſunt, gentiana, helenium, ariſtolochia, arum, iris, Florent. Scylla, leviſticum rapæ, bryonia, cujus ſuccum & aqvam *Deodatus panth. hygiaſt. l. 3. c. 12. & Hartm. Prax. Chym. p. 135.* maximè extollunt, polypodium, lignum Qvajaci, ſasſafras, rad. chinæ, origanum, hyſopus, ſalvia, capilli veneris, ſtoechas, calamintha, meliſſa, cujus vinum ſeu liqvorem magnum in aſthmate ſecretum ait *Paracelſus*, marubium, roſmarinum à *Borello Cent.*

Cent. 4. obſ. 46. ut ſingulare in aſmathe & à *Panarolo. Pentecoſt. 3. obſ. 25.* in omnibus viſcerum infarctibus & affectibus pertinatioribus laudatum, it. crocus, gum. galbanum. ammoniacum Therebinth. ab *Hildan. cent. 6. obſ. 21.* commendata, & ſulphur adeoqve ex ammoniaco, Sulphure & Terebinthina paratæ pilulæ *Zecbii* qvas *Conſult. 38.* deſcribit. Cujus etiam generis ſunt millepedes horumq; ſuccus à multis, tanqvam ſpecificum aſthmatis remedium commendati; it. ſapo venetus à *Fonſeca Tom. 2. 2. Conſult. 35.* cum maſtiche, cinamomo, liqviritia & ſacharo in pulverem redactus. Ex præparatis vero officinalibus atqve compoſitis, magni æſtimantur, ſpiritus & ſalia volat qvælibet, v. gr. fuligin. ſal. ammoniaci ſimplex atqve aromatiſatus, it. ſpiritus virid. æris. gum. amom. ſimpl. aut c. ſulphure & viridi æris compoſitus, Spiritum aſmaticum D. Michaelis conſtituens, Balſam. & Tinct. Sulph. extract. croci. Galbanetum Paracelſi, extractum thoracicum majus & minus *Qvercetanj* & diverſi in diſpenſatoris congeſti ſyrupi inciſorii ac pectorales v. gr. de Praſio, de Peto: de Eryſimo *Lobelij.* cujus uſu hic juvenculas raucedine & aſthmate laborantes percuravit. ſtoechad oxymel ſqvillit. & aqvæ ſpirituoſæ plures v. gr. aniſi, foenicul. Zedoar. aſthmatica Rudolphi &c. Qvo etiam ſpectat decoctum ex Zedoar. & gum. ammon. à *Joele* deſcriptum.

THES. 19.

Attenuata, & ad evacuationem diſpoſita hæc materia vero è corpore eliminatur per purgantia, vomitoria, ſudorifera, diuretica, errhina ſeu ſternutatoria & expectorantia, imo forſan aliqvid à ſalivatione Mercuriali foret expectandum cum *Thiermair. Conſil. 51.* referat, aſthma per ptyaliſmum ab uſu pilularum cum mercurio fuiſſe curatum. Purgantium hic appropriata magis erunt Mechoac. agar. fol. ſenn. Helleb. niger trochiſci diaturbit c. Rhabar. Pil. aloephang. de gum. amnon. &c. modo attendatur in hoc caſu monitum *Scholzii Conſil. 29.* ſuggeſtum, aſthmaticis purgantia fortiora haud propinari debere utpote à qvibus materia peccans magis commoveatur ac agitetur hincqve ad pulmones qvoq; cogatur, ſed lenes potius purgationes per intervalla commoda eſſe repetendas. Vomitoria cauſam aſthmatis proximam non minus ex pulmonibus ac ex ventriculo eliminant, & hoc

nomine in phthiſi qvoqve commendantur, qvatenus pus, qvo pulmones turgent, ſæpe feliciter ſatis evacuant, adeoqve conveníentisſimum in dyſpnoea à viſcidis humoribus exiſtunt remedium. Conſentientes hoc in paſſu habemus *Plater Prax. Tom. 1. p. 387. Sennert. Prax. l. 2. c. 1.* Petræum *Noſolog. l. 1. Diſſert. 18. Horſt. l. 3. obſ. 3. & Ruland. Curat. Empyr. p. 103. 109. 110. &c.* Talia autem ſunt aqva nicotianæ qvam ad ℥j *Harm. prax. Chym. p. 209.* ad ℥iij epotam River, l. a. commendat. It. aqva Benedicta *Rulandi* infuſum & ſyrupus nicotianæ, Vinum vomitorium *Heurnii*, qvod *Freitag. auro. med. c. 20.* deſcribit, *Plater. & Hartmannus* ſucci ireos Noſtrat ℥ſ cum vini Hiſpan. ℥j propinat magnopere laudant: uno verbo ſpectant huc propria medicamenta vomitoria antimonialia v. gr. Tartar. emet. it. ex vitriolo parata. Qvemadmodum vitriolum ♀ris in dyſpnoeâ præcipuè convulſivâ adeo à *Cardilucio Coment. in Prax. Harm. c. 76.* commendatur ut etiam nulli alio illud cedere ſcribat. Sudorifera non tantum eo nomine conveniunt, qvod materiam craſſam ac pituitoſam attenuent & abſumant, ſed expectorationem qvoqve promoveant. *Vid. Scholzius Conſil. 92.* qvalia ſunt decocta ligni Qvajac. ſasſafras, juniper. rad. chin, ſarſaperill. contrajerv. &c. cum ſalibus volatilibus, de qvibus ſuperius dictum, cum antimonialibus fixis. Nec omittenda diuretica, qvorum ſingularem effectum experientia diverſorum Autorum v. gr. *Williſii & Dolæi* teſtatur, ſed ratio qvoqve ſanior evincit, qvatenus ad vias urinarias materiam aſthmaticam ſæpe ſpontè eousqve peturbari obſervamus, ut primo urinæ tenues & crudæ, circa paroxyſmi declinationem craſſeſcant ac turbidæ evadant, imo cum difficultate qvadam excernantur. Et hujus generis ſunt rad. apij foenicul. helen. liqvirit. cichorei, imprimis vero Therebinthina & mille pedes item lumbrici à Practicis magni æſtimati, qvibus ſal volat. ſuccini merito adjicimus. Annumeravimus evacuantibus his expectorantia qvoqve, qvatenus materiam pulmonibus ac aſperæ arteriæ impactam, emoliunt, abſtergunt, & ut leviore tuſſicula prodeat, diſponunt, qvalia ſunt: ſyrup. de liqvirit. de jujub. de eryſimo, de hyſopo, looch. ſanum, de pulmone vulpis, de ſqvilla, crocus hujusqve eſſentia, balſamus Sulphur terebinthinatus & aniſatus, it. ſirupus. de Sulph. gummi ammon. hincqve evporiſta potiuncula cum aqva hyſo-

pi & vino, qyam ut nunqvam fallax *Brunnerus Conſil.34.* ſuggerit, illamqve tantæ efficaciæ pronunciat ut præclarius remedium non viderit. Spir. aſthmat. &c. Qvibus tamen cunctis fere palmam in expectorando præripit ſirupus de Peto ſeu Nicotiana, poſtqvam ſcil. herba hæc virtute emetica fuerit exuta, *ab Epiph. Ferdinando Hiſtor. 48.* & *H. Augenio lib. 4. Epiſt. ult.* ad aſthma, ceu divinum remedium comendatus & deſcriptus, Qvo ſi non major, certe non inferior eſt eſſentia Nicotianæ c. ſp. vini parata, it. oxymel de Peto & oxymel aſthmaticum, qvod Nicotiana ingreditur, *Poterii*, qvod vid. *cent. 2. cur. 45.* Modo allegatus *Augenius* in eadem epiſtola fumum Tabaci ex tubulo hauſtum eundem in finem extollit, qvem ſeqvitur *Riverius prax. lib 7. c. 19.* qvi eidem fumum caryophyllorum etiam ſubſtituit; qvod qvidem eò faciliùs admittendum, qvod præter virtutes reliqvas herba hæc narcoticâ qvoqve gaudeat. Circa qvorum uſum tamen adhuc monendum, ea in principio debere eſſe benigna & temperata, ne potentiora & calidiora plus materiæ peccantis, ad pulmones commoveant, & ſuffocationis metum incutiant. *Vid. Scholz. l. a* & *Fortis Cent. 2. Conſult. 7. atq; 8.* A diverſis autoribus evacuantia appropriata cenſentur errhina & ſternutatoria, non tam qvaſi materia morbifica in cerebro & naribus hæreat, qvam qvod per vias ſaltem has depleatur totum vaſorum genus ac imminuatur ſerum pituitoſum; ut taceam ſternutatoriorum impetum etiam qvod pulmonum tubulis impactum, ejicere, vid. *Qvercet. pharm. Dogmat Reſtitut. c. 18.* Referuntur huc à qvibusdam v. gr. *Sylvio pr. l. 1. c. 22. §. 54.* etiam maſticatoria, qvorum tamen uſum *River.* ſuſpectum reddit: cui eqvidem ſi ſerum fuerit acrius, ad ſtipulamur, minimé tamen ſi fuerit lentum & viſcidius, qvale hic ſupponimus.

THES. 20.

Difficultas ſpirandi à ſangvine, ſi hic abundet, ejus evacuationem; ſin craſſior, v. gr. in cachecticis attenuationem atq; inciſionem exigit, qvalem præſtabunt Theſ. 18. recenſita alterantia. Qvod ſi vero extravaſatus & congrumatus is fuerit, ſui reſolutionem atqve eductionem poſtulat, & qvidem modo per expectorantia & ſangvinis grumos reſolventia; modo ſi in pectoris cavitate ille fluctuet per paracentheſin, qvæ ſeri atq; puris qvoq; inibi pariter, ac in abdomine

mine aſciticorum congeſti, unicum remedium eſt. In ſpecie autem ſi à frigidæ potu poſt corporis incaleſcentiam hauſto, hincqve ſangvinis congelaſcentia malum fuerit, qvale qvid freqventius experimur; inter illa, qvæ ſangvini fluorem priſtinum reſtituunt, reliqvis facile palmam præripit, chærefol. & Herb. bellid. flor. rubro ſive juxta *Deodatum* ſub acetarii ſive alia qvadam forma exhibita:. cujus virtutem, præprimis ſi mox propinentur evidentem maxime *Minderer*us *Ciſt. Militar.* c. 2. deprædicat, & exemplo qvodam coqvi, qvi, poſtqvam prope ignem vehementius incaluiſſet, ex frigida affatim hauſta in pectoris anguſtiam magnam & ſuffocationis periculum inciderat, à ſe ſucco hujus expreſſo curati B. D. Michaelis olim confirmabat: In qvo caſu *Rulandus curat. Empyr. p. 119.* etiam vomitoria commendat, ſine dubio non tam pro coagulo hoc rejiciendo, qvam pro eodem ſaltem ſuccutiendo atqve diſcontinuando. Pariter ſi & ſangvinis & ſeri turgecentia tale qvid contigat præcipitantia atq; diaphoretica, v. gr. lap. 69. antimon. diaphor. nitrum &c., imo illius ſubtractationes, v. g. per V.S. à *Williſio* P*harm. Rat. part. 2. c. 12. Sylv. l. a. & Doleo Encyclop. l. 2. c. 2.* congruæ ſatis præſcribuntur: Sero vero educendo purgantia & diuretica qvoqve conveniunt, cum naturam ipſammet diureſi in hoc caſu uti ſuperius ex *Rhodio* demonſtratum fuerit.

THES. 21.

Præterea ſi ab evacuationibus ſolennioribus cohibitis v. gr. menſibus, hæmorrhoidibus pectus gravetur, hæ reſtituantur remediis appropriatis, aut illis ſubſtituantur evacuationes analogæ v. gr. per repetitam V. S., fonticulos. &c. Spectat huc ſi à ſcabie recedente, aut minus providè repulſa dyſpnoea oriatur, per ſudorifera & expellentia, in ſpecie vero fumariam, helen. Qvajacum & Saſſafras it. per veſicatoria artubus applicata pulmones ſarcina ſuâ ſunt liberandi: aut, ſi negotium non ſuccedat, ſvadente *Zacut. Luſitan.* ægri ejusmodi cum ſcabioſis in eodem lecto collocentur, ut per contagium hujus ſcabies priſtina denuo efflorefcat.

THES. 22.

Si vitio ſtomachi aſthma contingat, poſt vomitoria, aromaticis ac digeſtivis huic erit ſuccurrendum, v. gr. per radicem ari, Zedoar. Helen. &c., qvo nomine etiam grana piperis cum aliis ſtomachicis à *Scholtzio* commendantur. Qvia tamen hic & ipſi conti-

nu

ſua inteſtina maximè per flatus, qvorum officina qvaſi perpetua exiſtunt, inſpirationi obicem ponunt, hos diſcutere eorum mineram nempe cruditates ac pituitam viſcidiorem, educere convenit, per vomitoria, it. purgantia mitiora, v. gr. gummi galbanum & ammoniacum, Maſſam pilul. de tribus Ruffi, cum tantillo ſcammonii aut extracto trochiſcorum alhandal, acuatorum; qvibus ſubjungenda aromatica, digeſtioni primæ proſpicientia cum carminantibus, it. Clyſteres per experientiam qvoditianam maxime comprobatæ. A ſcorbuto vel cum ſcorbuto qvod afficit aſthma, huic præter reliqva pectoralia & antiſcorbutica a *Sim. Paul. Qvadripart Botan. p. 22.* appropriata cenſetur rad. ariſtoloch. rotund. c. decoct. antiſcorbuticis, ab aliis, extractum croci, qvod *Koligen Act. Haffn. Volum. 1. c. 92.* expertus commendat, non ideo, qvod crocus pasſim practicis anima pulmonum audiat, ſed qvod crocus in deſperato hoc utplurimum affectu, præ cæteris medicamentis, inſigne reſtaurativum caloris nativi, ex cujus defectu aſthma hoc oriretur, exiſtat. Qvod ſi deniqve à fumis mineralibus v. gr. ☿libus, per laxativa mineralia potisſimum v. gr. ☿um dulcem ac ſudorifera antimonialia it. cinabarina, ipſi erit ſuccurrendum qvod binis Exemplis confirmat *Horſt. l. 7. obſ. 25.*

THES. 23.

Pectoris vitia inſpirationem laborioſam redentia, modo incurabilia ſunt v. gr. ſpinæ tortuoſitas, thoracis anguſtia connata atq; inveterata, adeoq; nec levamen aliquod à medicina ſibi promittere poterunt ejusmodi ægri: modo medelam admittunt v. gr. fracturæ & luxationes coſtarum, it, ſubluxationes vertebrarum dorſi, depresſiones ſterni &c. per operationes atq; remedia ex fonte chirurgico petenda cum nervinis internis atq; externis combinanda, utpote mediantibus qvibus nervorum hactenus præter modum tenſorum & compreſſorū ſurculi priſtinum robur ac tonum recuperant. Videntur ſiqvidem ejusmodi coſtarum atq; vertebrarum dislocationes non tantum ea ratione ſpirationi moleſtiam creare, qvod dilatationi thoracis & pulmonum impedimento exiſtant; ſed qvod ſimul nervis irritatis ſpaſmi ejusmodi præfocatorii excitentur. Evidens hoc eſt in illis qvi ſubluxationi ſeu qvasſationi vertebrarum dorſi exponuntur, hinc qvaſi cingulo circa coſtas nothas conſtricti maximè anhelant, Schlag-bau-

chen atq; hoc qvidem non raro cum epigaſtri & hypochondriorum tenſione ſeu inflatione, vomitu, dolore capitis atq; convlſionum ſpeciebꝰ, nervis nimirum intervertebralibus ſi non compresſis, ſaltem tenſis, hincq; in ſpaſmos dolorificos concitatis.

Thes. 24.

Aſthma convulſivum extra paroxyſmum qvia pariter per Sympathiam & idiopathiam; in priore fomes ejus extingvendus, viſcerumq; qvæ hunc fovent, ametria emendanda, & ſtimulus alterantibus enervandus eſt: qvod ſi tamen omnimode hoc fieri neqveat, ejusd. fomitis ad organa Spiritalia influxus, cauteriis intercipi ac tandem paroxyſmus imminens per opiata eademq; alterantia & pulmoniaca commu-inter dicta ſufflaminari & ſuſpendi debet. Aſt in poſteriore caſu i. e. ſi ex ipſius pulmonum fibrarum. ſpaſmis tale qvid exoriatur, pariter, qvantum posſibile, ſpina ſeu cauſa ſtimulans obtundenda & educenda opiatis v. & pulmoniacis ipſa pars affecta contra eandem firmanda, i. e. vellicationis ſenſus ſopiendus atq; ſiſtendus erit.

Thes. 25

Atqve his qvidem ſcopis asſeqvendis ut auxilii materia inſerviunt, itidem vomitoria & cathar ctica leniora: qvorum illa, primas vias & emunctoria iisdem propinqviora valdè concutiunt atq; emulgent, adeoq; recrementa ſpasmodica, ſeu generi nervoſo inimica exprimunt atq; exterminant; hæc ſordes atq; cruditates ejusdem ventriculi atq; inteſtinorum detergunt ac educunt, qvod pariter ab enematis expectandum hinc utraq; fomitem mali ſubtrahunt. Cautius nihilominus cum vomitoriis agendum in hyſtericis, utpote qvarum genus nervoſum maximè tenerum & ſenſibile, per violentiores vomitoriorum exagitationes excandeſcit ac in motus anomalos aprripitur, ut qvoditiana comprobat experientia. Pariter ſudoriferis in aſthmatis covulſivi cujuslibet medela præſervatoria conceditur locus utpote fuligines ſpaſmodicas è plexibus nervorum his atq; illis eluentia & per habitum externum relegantia. Nec minor efficacia eſt diureticorum, hinc millepedes, ſeri ſuper fluitates à genere nervoſo ad vias urinarias derivantes, raro ſucceſſu carere *Williſius de Morb. Convuls. c. 12,* aſſerit. Neq; ſternutatoriorum & maſticatoriorum uſus ob vim,

hete-

heterogenioritates & aqvoſitates vitioſas expurgandi, omnimodè evanidus erit: ab expectorantibus vero & Pechicis vix aliqvid emolumenti ſibi promittere poterunt in hoc caſu ægri, niſi in paroxyſmi declinatione; utpote alias ſpasmodicos ſtimulos ad pectus dirigentia hinc paroxyſmos accelerantibus. Fonticulorum vero & veſicatoriorum non exigua in intercipiendo conſenſu pulmonum cum aliis organis & pro horum diverſitate modo vertici & nuchæ, modo cruribus ac brachiis admovendorum.

THES. 26

Alterando autem irritans ſpaſmodicum corrigunt nervina ſeu antiſpaſmodica urinoſa, qvibus interdum, & ſi prodromnm aliqvem paroxyſmi percipiat æger, opiata commiſcere convenit. Qvoad antiſpaſmodica, horum uſum imprimis *Helmontius loco ſæpius allegato* innuit, qvem fidus qvoq; ejus epitomator. *Oſvv. Grembs Arbor. l. 2. c. 1. §. 9. de pulmon. defect. no. 90.* experientia ſua coufirmat, dum ſtudioſum caduco pulmonum, h. e. aſthmate laborantem, cinabar. antimon. hujus per integrum menſem ſingulis diebus ſeptem grana ipſi propinando, ab affectu hoc gravisſimo liberavit. Sunt autem hæc præter dictam Cinabarim, caſtoreata & muxus pyxidatus à *Williſio* in ſcenam productus, aſelli atq; lumbrici terreſtres: Spirit. atqve ſalia urinoſa qvorum in aſthmate inveterato maximè ſingularem efficaciam *Boyle de Utilit. Philoſoph. Experiment. part. 2. ſect. 1.* duobus exemplis teſtatur, v. gr. ſpirit. ſal. ammon. ſimpl. & cum oleis ſuccin. lavendulæ, aniſi, ſimilibusqve aromaticis appropriatis temperatus, modo cum gummi ammon. juxta eundem *Williſium* deſtillatus & compoſitus, ſal volat. ſuccini & liqvor C.C, ſuccinat. Tinctura & ſirup. gum. ammoniaci, Balſam. Sulph. ſuccinnatus, Tinctura & Sirup. Sulphur.

THES. 27.

Opiata qvalia ſunt diacodium, Sirup appaver. Theriaca, laudana eqvidem ſuſpecta videri poterant illis, qvi præter mucum craſſum, tartarum, infarctusqve pulmonum nullam aliam dyſpnoeæ cauſam ſibi concipiunt, qvaſi expectorationem inhibeant, qvia tamen hoc loco non ad humores lentos, ſed tenues & acres, non ad pulmones emungendos, ſed plexus nerveos irritatos demulciendos, eſt reſpiciendum, fidem aliqvam merebuntur

par-

narcotica in mediocri qvantitate adhibita, etiam ante paroxyſmum qvè Suspendunt ac leniorem reddunt. Videtur hoc ex Veteribus annotaſſe *Arculanus* qvi in difficultate ejusmodi ſpirandi communem methodum per averſionem materiæ, mediantibus frictionibus &c, damnat, potiusqve fluxionem per ſirupum de papavere, diacodium ac Philon. Rom. intercipere atq; ſiſtere contendit qvem etiam imitatur *R. à. FonſecaTom. 2. Conſultat.* 86. narcoticum Nepentes Qvercetani propinans, *Brunnerus l. a.* Uſum theriacæ ſuæ freqventiorem jubet, ut Neotericorum feliciſſima experimenta taceamus. Verum, uti dictum, non ſine magna cautione & in exiliore doſi hæc propinentur, ſemperqve cum antipa modicis & pectoralibus temperentur; qvemamodum Laudani *Helmontii* cum. ſpiritu ſangvinis humani feliciſſimos ſucceſſus *Jlluſtriſſimus Boyle de utilit. Philoſoph. Experiment. part. 2. ſect. 1.* deprædicat.

THES. 28.

Atq; hæc de Therapia diſpnoeæ præſervatoria dicta ſunto, qvibus qvædam circa curatoriam & paroxyſmi aſthmatici tractationem ſubjungenda reſtant. Arridet nobis hoc in paſſu methodus medendi à *Williſio* tradita, qvæ duo poſtulat, nimirum, ut impedimenta inſpirationis, qvantum qvidem licet, removeantur, adeòqve omnimoda ſuffocatio inhibeatur, & organorum reſpiratoriorum motus in ordinati compescantur. Prioris itaqve ſcopi intuitu, æger ante omnia ſitu corporis erectiore, ut liberius ſpirare qveat, in loco aëris purioris ac temperatioris (cum frigidior æqve ac calidior juſto, paroxyſmum intendat) detineatur, pectoris autem ſtricturæ arctiores laxentur, multis ſtragulis ſimilibusq; non obruatur, ſed levioribus potius veſtimentis tantum tegatur. Alvus clyſtere & qvidem in minore qvantitate injecto, ne à diſtentis hinc inteſtinis, diaphragma comprimatur & pectoris anguſtiæ augeantur, ſubducatur: Venæ ſectio qvoq; ac cucurbitulæ ſcarificatæ, ſi nempè à plethora, menſium ſuppreſſione, aut ſangvinis exæſtuatione, aut ſtagnatione v. gr. in pleuritide malum fuerit, aut ſi a plethora paroxyſmi tantum major atrocitas metuatur, adminiſtrentur; imo qvamvis talium horum neutrum adſit, vix tamen V. S. in ejusmodi paroxyſmo præfocatorio adornantes unqvam errare poterunt, qvatenus ab illo & reſpiratione hoc modo enormiter impedita, ſangvis neceſſario intra pulmones ſtagnat, hinc paroxyſmum protrahit ſeu diuturniorem reddit. Vomitoria in eodem propinare timidiore

hæſi

hæſitant, ſuffocationem inde metuentes, qvalis tamen nunqvam forſan obſervata fuit. Nihilominus, qvemadmodum ex diverſis ſcriptoribus & cordatiorum Practicorum experientiâ ſatis fidâ, extra paroxyſmum in utroq; dyspneoæ genere, illorum uſum comprobavimus, ita in paroxyſmo qvoq;, niſi inflammationes ſimiliaq; obſtacula, tale qvid impediant, denuò commendamus, *Plateri* imprimis *Sennerti*, *Riverii*, *Hoefferi*, *Rulandi*, *Horſtii* aliorumqve ſuperius recenſitorum obſervationibus ſuffulti. Imo conveniet hæc in minori doſi pechicis commiſcere, præeunte hoc in paſſu *Freitagio auror. Med. c. 20.* ſub ſecreti nomine Linctum ex paſſulis, liqviritia &c. paratum & cum tantilla vini malvatici helleborati ſ. vomitorii *Heurnii* acuatum in aſthmate extollit: hac etiam ratione expectorantium vis magis auctuatur, & qvaſi concitatur: prout in ſirupo de nicotiana, leviter ad vomitum ſtimulante ſimulq; pechico, deprehendimus. Purgantium niſi blandiorum, in paroxysmo vix ullæ partes ſunt, qvatenus in aſtmate humido materiam peccantem magis exagitant, in ſpasmodico generis nervoſi fibras magis exaſperant, contradicentibus qvamvis *Ballonio*, *C. Piſone*, atq; *Senerto* item *Rulando*, qvi vehementiora quoq; v. gr. rad. Eſulæ, propinare, haud veretur. Faciunt huc Errhina minus tamen ſternutaroria, niſi forſan bronchia tracheæ muco fuerint referta, cui expectorando hæc maximè proficua ſunt, adeoqve ad gulam aut aſperam arteriam improvide dimiſſa corpora excutiunt. Præterea pro affluxu ad pulmones avertendo appropriata etiam erunt diuretica, ut ex *Crutio de quæſit. per Epiſt. l. 4. p. 410. & Scholtz obſ.* aliqvoties allegata conſtare poterit. De expectorantium efficacia experientia mille teſtis, neminem dubitare ſinit, modò, ut pariter jamdum monitum, illa in principio non ſtatim validiora fuerint, & poſt univerſalium demum uſum propinentur. Materia horum ex *theſ. 29.* repetatur, qvibus adhuc addenda Sirupi de allio & ammoniaco à *Williſio* commendati, ſperma ceti, cujus uſus in affectibus præfocatoriis nec mulierculas noſtras latet, & à *Timæo l. 2. c. 10. ac lib. 2. epiſt. 11.* tanqvam infallibile laudatur. Spiritum vitrioli ac Sulphuris, *Epiph. Ferdinandus.* hiſt. 48. *Deodat. Panth. hygiaſt. l. 3. c. 22. & Brunner l. a.* magni faciunt, ac ſpiritum Tartari dulcem, idem *Deodatus* l. a. verum pulmonum curativum proclamat.

THES. 29.

Deinde in Proxyſmo inſpirationis turbatæ annitendum, ut motus illi partium pnevmonicorum anomali, in qvos, vel ab humorum turge-

ſce-

ſcentia vel ſpirituum irritationibus, concitatæ, compeſcantur, qvod itidem fiet, per medicamenta antiſpasmodica atqve opiata; qvæ poſteriora eqvidem in aſthmate humido, à materia crasſiore, haud adeo tuta videntur, cum reſpirationem ſatis præpeditam magis morentur, niſi ferocia paroxyſmi ſumma fuerit; in convulſiva verò & qvæ ab humore acri & ejuſdem turgeſcentia immoderatiore, magis appropriata ſunt, ſtrangulatum ultimum expectantibus, inſtar Dei ex machina apparent, horumqve organa reſpiratoria laborioſiſſimè exercitata, mox ad tranqvillitatem componunt. Convenit, eodem tempore frictionibus durioribus, ligaturis, & veſicatoriis Spiritus ad loca remotiora provocare & à pulmonibus qvaſi revellere, qvod cuncta dolorifica præſtare ſolent: qvo nomine etiam vomitoria ac clysmata acriora ſuo officio aliqva parte in paroxysmis aſthmaticis fungi, veroſimile videtur; qvamvis veſicatoria ſerum acrius & ſcorbuticum, tanqvam mali fomitem ſimul aliorſum derivent. Atqve hæc, pro temporis atqve ingenii anguſtia, de Dyſpnoea dicta, Tuo, L. B, favori atq; emendationi exponimus.